

Неоформлені речення до кінця з огляду на закони граматики і фразові кліше доповнюються читачем, щоб набути смислу. Гіпертекстуальні риси графеміки постмодерністських текстів [1, с. 24], виявляються майже в усіх проаналізованих творах. Доповненням до експресивності у німецькомовному постмодерністському прозовому тексті є специфічна організація абзаців та вживання великої літери на початку абзацу, речення та особливе графічне оформлення тексту.

Отже, природа німецькомовного постмодерністського прозового тексту ХХ – початку ХХІ століття характеризується порушеннями класичних правил синтаксичної організації попередніх літературних течій. Експресивність ХТ забезпечують синтактико-стилістичні маркери як на рівні мікро-, так і, макросинтаксису. Графічні виразні засоби перебувають в симбіозі з класичними синтактико-стилістичними маркерами.

Список літератури

1. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко // Підручник для студентів старших курсів філологічних спеціальностей. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2004. – 272 с.
2. Радзиевская Т. В. Фактор графики в современном масс-медийном дискурсе, 2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rastko.rs/filologija/stil/2006/12Radzievska.pdf> – Заголовок з екрану.
3. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
4. Chandler D. Biases of the Ear and Eye: “Great Divide” Theories, Phonocentrism, Graphocentrism & Logocentrism, 1994. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visual-memory.co.uk/daniel/Documents/litoral/> – Заголовок з екрану.
5. Duden. Deutsches Universalwörterbuch / Duden. – Mannheim [u.a.]: Dudenverlag, 2007. – 2016 S.
6. Fix U. Texte und Textsorten – sprachliche, kommunikative und kulturelle Phänomene / U. Fix. – Berlin : Frank & Timme GmbH Verlag für wissenschaftliche Literatur, 2008. – 504 S.
7. Hassan I. The Postmodern Turn : Essays in Postmodern Theory and Culture. – Columbus : Ohio State University Press, 1987. – 267 p.
8. Johnston D. The Assimilation of Text by Image, 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.electronicbookreview.com/thread/electropoetics/assimilation> – Заголовок з екрану.

Список джерел ілюстративного матеріалу

9. Brussig T. Helden wie wir / Thomas Brussig. – Frankfurt am Main : Fischer, 1998. – 336 S.
10. Grass G. Mein Jahrhundert / Günter Grass. – Göttingen : Steidl Verlag, 1999. – 383 S.
11. Tellkamp U. Der Eisvogel / Uwe Tellkamp. Reinbek bei Hamburg : Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2006. – 320 S.
12. Timm U. Halbschatten / Uwe Timm. – München : Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG, 2010. – 372 S.

**І. Пахолок
(Чернівці)**

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОМОВНОГО ВИДАННЯ «DIE ZEIT»)

Розглядається гендерний аспект функціонування фразеологічних одиниць у німецькомовних газетних статтях. У результаті аналізу доведено вплив гендерного фактору на кількісні характеристики функціонування ФО у газетному публіцистичному тексті, на їх тематику та модифікації.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, гендерний аспект, газетна стаття, модифікація фразеологізму.

Рассматривается гендерный аспект функционирования фразеологических единиц в немецкоязычных газетных статьях. В результате анализа выявлено влияние гендерного фактора на количественные характеристики функционирования ФЕ в газетном публицистическом тексте, на их тематическую направленность и модификации.

Ключевые слова: фразеологическая единица, гендерный аспект, газетная статья, модификация фразеологизма.

The article deals with gender aspect of functioning of phraseological units in German newspaper articles. Current linguistics is characterized by intensified development of new branches (among them gender linguistics), which is connected with the change of scientific paradigm and increased attention towards a person and everything related to him/her. It's worth saying that in phraseology of every separate language the phenomenon of universal and national (unique) is reflected what attracts attention of many researchers. Phraseology is considered to be the source of gender stereotyping in every language. Though gender aspect of PU was investigated by a lot of scientists (their works and achievements are observed in the article) but it isn't studied sufficiently. The aim of the article is to analyze the use of PU

chosen by the method of sampling procedure out of the modern German newspaper «Die Zeit» (the 1st edition in 2013) by different sexes. The research is based on the analysis of quantitative characteristics of the use of PU by male and female, the revealing of the most frequently used PU in the German newspaper «Die Zeit» and quantitative peculiarities of their use depending on gender factor, the research of structural and semantic features and content aspect of PU used by men and women and finally the characteristics of male and female modifications of PU in German newspaper articles. The analysis revealed the influence of gender factor on the quantitative characteristics of phraseological units functioning in newspaper publicistic text, on their topical use, dominance of certain PU and their modification. The perspective of further research is seen in comparative analysis of functioning of PU depending on gender factor on a greater amount of material.

Key words: *phraseological unit, gender aspect, newspaper article, phraseological modification.*

Гендерний аспект дослідження у лінгвістиці пов'язаний насамперед зі зміною існуючої наукової парадигми (переходом від структуралізму до антропоцентризму), що вимагає розгляд лінгвістичних явищ під кутом тісної взаємодії мови з мисленням, свідомістю, пізнанням, культурою, світоглядом, а також категоріями етнічності, віку та статі зокрема [6].

Вплив гендерного фактору на мову та мовлення розглядався раніше як біологічно детермінований процес, саме тому тривалий період поняття «стать» та «гендер» ототожнювалися. На сучасному етапі розвитку гендерних досліджень поняття гендеру розглядається у ракурсі взаємодії з психологією, теорією комунікації, етнологією, культурологією, соціологією, когнітологією, семіотикою [3, с. 21]. Саме тому гендером вважається сукупність соціальних й культурних норм, яку суспільство приписує індивідуумам в залежності від їхньої біологічної статі. Не стать, а саме соціокультурні норми, в кінцевому результаті, визначають моделі поведінки, види діяльності [9]. "Бути в суспільстві чоловіком чи жінкою означає не просто володіти тими чи іншими анатомічними особливостями – це означає виконувати гендерні ролі" [2, с. 8].

Численні дослідження у галузі гендерної лінгвістики довели існування гендерних розбіжностей на фонетичному, морфологічному, лексичному, синтаксичному мовних рівнях [11]. Дослідження гендерномаркованих фразеологічних одиниць (далі ФО) допомагає розкрити особливості чоловічих та жіночих образів та моделей поведінки, які суспільство, керуючись стереотипними уявленнями, приписує представникам різної статі [5; 8]. Не зважаючи на деякі дослідження, присвячені гендерномаркованим ФО німецької мови [напр., 5], недостатньо вивченими залишаються питання впливу гендерного фактору на особливості функціонування ФО у мовленні, що і зумовило **актуальність** нашого дослідження.

Таким чином, **метою** нашого дослідження є аналіз (у тому числі кількісний) вживання ФО (**об'єкт дослідження**), відібраних методом суцільної вибірки зі статей німецькомовного щотижневого газетного видання «Die Zeit» (1-ий випуск 2013 року) [12] (**матеріал дослідження**), представниками різних гендерів.

Досягнення мети можливо за умови виконання таких **завдань**:

1. Визначення кількісних характеристик вживання ФО чоловіками та жінками.
2. Виявлення найчастотніших ФО у німецькомовних статтях щотижневика «Die Zeit» та кількісних особливостей їх вживання залежно від гендерного фактору.
3. Дослідження структурно – семантичних характеристик та змістового аспекту ФО, які вживаються чоловіками та жінками.
4. Характеристика «чоловічих» та «жіночих» видозмін та модифікацій ФО у газетних статтях.

У результаті дослідження виявлено, що у 111 статтях 1-го випуску 2013 року щотижневої газети «Die Zeit» зафіксовано 839 фразеологічних вживань (далі ФВ): 421 ФВ у 61 статті, де комунікантами є чоловіки, 133 – у 31 «жіночій» статті та 285 – у 19 різногендерних статтях (це переважно інтерв'ю або висловлювання поглядів авторського колективу на ту чи іншу подію). Середня частота вживання чоловіками складає приблизно 5 ФВ (421 ФВ на 84 комуніканти), жінками – приблизно 4 (133 ФВ на 31 комуніканти), тобто чоловіки вживають ФО частіше на 20%. У статтях, де учасниками комунікації є як чоловіки, так і жінки, чоловіки в середньому «оперують» 3,65 ФВ (179 ФВ на 49 комуніканти), жінки – 3,5 ФВ (106 ФВ на 30 комуніканти). Різниця між частотністю фразеологічних вживань у різногендерних статтях є помітно меншою, що може свідчити про прагнення жінок не поступатися мовною, в тому числі і фразеологічною компетентністю у розмовах з представниками протилежної статі.

У досліджуваних газетних статтях спостерігається різна частота вживання окремих ФО залежно від гендерного фактору. Так, найчастотнішими виявилися ФО «am Ende» (34 ФВ, з них 23 – чоловіками, 11 – жінками, що свідчить про приблизно однакову частотність, враховуючи

той факт, що співвідношення між чоловіками та жінками-комунікантами складає 1:2 (133:61), «es geht (j-m)» (30 ФВ, з них 18 – чоловіками, 12 – жінками, що свідчить про перевагу у вживанні ФО жінками), «es geht um (etw.)» (25 ФВ, з них 15 – чоловіками, 10 – жінками, що теж також доводить перевагу «жіночого» вживання цієї ФО), «zu tun haben mit etw.» (18 ФВ, з них 15 – чоловіками та лише 3 – жінками, що доводить значне домінування у вживанні даної ФО чоловіками), не відрізняється у гендерному аспекті вживання ФО «eine Rolle spielen» (15 ФВ, з яких 10 – чоловіками та 5 – жінками, тобто частотність вживання ФО приблизно однакова).

Значно меншою частотністю володіють такі ФО, як «Angst vor etw. haben» (9 ФВ, які проте розподілилися нерівномірно: 7 з них виявлено у вживанні чоловіків і лише 2 – у жінок), «auf jeden Fall», «auf der Such nach j-m, etw.», «nicht einmal», «zur Zeit» (по 8 ФВ, з яких при вживанні перших трьох ФО 6 ФВ належать чоловікам і лише 2 – жінкам, а остання ФО 7 разів зустрічається у мові чоловіків, а у мові жінок – лише раз). ФО «etw. auf die Bühne bringen» вживається чоловіками 6 разів, в той час як жінками лише 1 раз, причому дієслово «bringen» у «жіночій» ФО змінено на «gehen». Незначною є частотність ФО «in der Lage sein» та «etw. infrage stellen», проте помітною є різниця у їх вживанні: так, якщо першу ФО чоловіки вживають 4 рази, а жінки – 1, то остання зустрічається 4 рази та вживається виключно чоловіками, так само, як і ФО «das ist der Fall», яку не виявлено у вживанні жінок, в той час, як схожа ФО «das ist die Frage» вживається чоловіками та жінками приблизно з однаковою частотою (4 ФВ у чоловіків та 2 – у жінок). Тобто *відносно чоловічими* можна вважати ФО «auf jeden Fall», «auf der Such nach j-m, etw.», «nicht einmal», «zur Zeit», «in der Lage sein», «zu tun haben mit etw.», «Angst vor etw. haben» та «etw. auf die Bühne bringen», а *відносно жіночими* – «es geht (j-m)» та «es geht um (etw.)». Абсолютно чоловічими є ФО «etw. infrage stellen» та «das ist der Fall», причому *абсолютно жіночих* не зафіксовано. Не мають гендерної приналежності, тобто є *гендерно індиферентними*: «am Ende», «eine Rolle spielen», «das ist die Frage».

Якщо дослідити структурно-семантичні характеристики ФО, що вживаються представниками різних гендерів, поділивши їх за класифікацією І. І. Чернишової [10], то помітно, що найчастіше вживаються фразеологічні зрощення (744 ФВ (88,8%), з них 513 ФВ (майже 69%) належать чоловікам, а 231 ФВ (31%) – жінкам), значно рідше фразеологічні вирази (76 ФВ (9%)). Щодо комунікативної значущості вжитих фразеологічних виразів [8, с. 41], то виявлено, що найчастіше вживаються парні сполучення (38 ФВ, 30 з яких належать чоловікам (напр., «Seite an Seite», «Art und Weise») і лише 8 – жінкам (напр., «im Großen und Ganzen», «Freund und Feind»)), рідше модальні вигуки (22 ФВ, з них 17 – чоловіками (напр., «macht nichts!», «um Gottes willen») і лише 5 – жінками (напр., «das ist Zukunftsmusik!», «kein Wunder!)) та приказки (14 ФВ: 12 – чоловіками (напр., «das ist der Fall», «koste es, was es wolle») і лише 2 – жінками («das ist die Frage»)). Нами зафіксовано лише 2 афоризми («Tierliebe ist blind», як перифраз та інваріант ФО «Liebe macht blind» та «keine Rolle im großen Spiel spielen», вжиті чоловіками). Крилатих висловів та компаративних фразеологізмів не виявлено ні у мові чоловіків, ані жінок. Найменша кількість ФО за структурно-семантичними ознаками є фразеологічними сполученнями (19 ФВ (2,2%), з яких 14 ФВ (майже 74%) вжиті чоловіками та лише 5 (26%) – жінками)). Отже, чоловіки частіше вживають різні види ФО (фразеологічні зрощення, фразеологічні сполучення, парні словосполучення, модальні вигуки, приказки).

За змістом лише 65% (547 ФВ) вживаних ФО можна поділити на кілька умовних тематичних груп, оскільки решту 35% (292 ФВ) складають ФО, які не піддаються поділу на тематичні групи, на кшталт «am Ende», «auf jeden Fall», «es geht», «in der Regel» та ін., які перетворилися на рутинні шаблони та вживаються порівняно часто. Серед умовно виділених тематичних груп найчисленнішою є група ФО, що співвідноситься з поняттями «Влада та сила» (255 ФВ (46, 6% та більше третини від усіх ФВ), чоловіки використали 194 ФВ (майже 49, 9%) (напр., «etw. in die Hand nehmen», «an der Spitze sein»), жінки – 61 ФВ (приблизно 39%) (напр., «sich an die Macht lassen», «j-m Konkurrenz machen»)). Наступними за чисельністю фразеологічних вживань є група «Комунікація та розумові процеси» (132 ФВ (24, 1%), чоловіками вживано 83 (21, 3%) (напр., «auf den Gedanken kommen», «zur Sprache kommen»), жінками – 49 (приблизно 31%) (напр., «den Begriff von etw. haben», «mit j-m ins Gespräch kommen»)) та «Почуття» (106 ФВ (19, 4%), чоловіками вживано 74 (19%) (напр., «j-m liegt etw. im Herzen», «Angst vor etw. haben»), жінками – 32 (20%) (напр., «Spaß an etw. haben», «den Mut verlieren»)). Найменша кількість ФВ припадає на тематичну групу «Рух» (54 ФВ (майже 9, 9%), серед яких 38 вживають чоловіки (9, 8%) (напр., «in Bewegung sein») та 16 жінки (приблизно 10%) (напр., «in Gang kommen», «sich au den Heimweg machen»)). Отже, помітною є тенденція

чоловіків до вживання ФО, що співвідносяться з поняттями сили та влади, а жінок – з комунікацією та розумовими процесами (причому різниця у ФВ становить приблизно 10% в обох випадках), що є цілком очікуваним.

Окрім того, 206 ФВ (майже 25 % від усієї кількості) зазнали видозмін та модифікацій у процесі мовлення, які відрізняються також за гендерним аспектом. Так, найпомітнішою зміною у структурі ФВ є *зміна дієслова*, якій піддалися 107 ФВ (52 %), причому у мовленні чоловіків така зміна відбулася у 75 ФВ (55, 1% від усіх модифікованих ФВ) (напр., «j-n in den Abgrund reißen» замість словникової форми «j-n in den Abgrund führen / treiben», «j-m an die Spitze rücken» замість «j-n in den an die Spitze stellen»), у жінок – у 32 (45, 7%) (напр., «etw. liegt in der Luft» замість «etw. schwebt in der Luft», «Aussagen treffen» замість «Aussagen machen»). Помітними є також зміна *атрибутивного означення* (31 ФВ (15%), у чоловіків – 17 (12, 5%), у жінок – 14 (20%) (напр., «etw. vom Schreibtisch aus entscheiden» замість «etw. vom grünen Tisch aus entscheiden», «das große Interesse für etw. zeigen» замість «Interesse für etw. zeigen»), зміна числа іменників (27 ФВ (13, 1%), у чоловіків – 19 (майже 14%), у жінок – 8 (11, 4%) (напр., «an den Enden» замість «am Ende», «eine offene Tür rennen» замість «offene Türen einrennen») та зміна прийменника (20 ФВ (9, 7 %), у чоловіків – 13 (9, 6%), у жінок – 7 (10%) (напр., «zur Grenze gehen» замість «bis an die Grenze gehen», «auf die Bühne gehen» замість «zur Bühne gehen»). Інші випадки модифікацій є порівняно незначними (поява або відсутність у структурі ФО заперечного займенника (12 випадків ФВ (5, 8%), з них у чоловіків – 4 (2, 9%), у жінок – 8 (11, 4%) (напр., «j-d hat keinen Bock» замість «j-d hat einen / den Bock»), зміна іменника (8 ФВ (3, 9%), з них у чоловіків – 7 (5, 1%), у жінок – 1 (1, 5%) (напр., «Asche zu Asche» замість словникової форми «zu Staub und Asche») та відсутність артикля (1 ФВ (0, 5%) вживане чоловіком (0, 8%) («auf Dauer» замість «auf die Dauer»). Очевидним є факт, що чоловіки схильні до частішої модифікації дієслів, а жінки – до зміни атрибутивного означення та заперечення у структурі ФО.

Отже, можна стверджувати, що існують гендерні у функціонуванні ФО у газетному публіцистичному тексті, які полягають не лише у кількісних характеристиках вживання ФО, але й у тематичних особливостях, домінуванні певних ФО та їх модифікацій.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у порівняльному аналізі функціонування ФО залежно від гендерного фактору на значно більшій кількості матеріалу.

Список літератури

1. Гаврись В. І. Німецько-український фразеологічний словник у 2 т. / В. І. Гаврись, О. П. Пророченко. – К. : Радянська школа, 1981. – 1 т. – 416 с., – 2 т. – 382 с.
2. Словарь гендерных терминов / под. ред. А. А. Денисовой. – М. : Информация 21 век, 2002. – 256 с.
3. Ковбасюк Л. А. Сучасні лінгвістичні теорії : навчально-методичний посібник / Л. А. Ковбасюк, Н. В. Романова. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2008. – 96 с.
4. Левицкий В. В. Лексикология немецкого языка / В. В. Левицкий. – Черновцы, Книги XXI. – 2010. – 376 с.
5. Лозицька М. П. Особливості семантики гендерно маркованих фразеологізмів сучасної німецької мови / М. П. Лозицька // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка №9, Ч. I. – Луганськ, Вид-во ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2013. – С. 274–279.
6. Мельник Ю. П. Об'єктивація гендерних стереотипів у сучасній лінгвістичній науці / Ю. П. Мельник // Вісник Житомирського державного університету. – Філологічні науки. – Випуск 45. – 2009. – С. 110–114.
7. Райхштейн А. Д. Немецкие устойчивые фразы : Пособие по лексикологии немецкого языка / А. Д. Райхштейн. – Л. : Просвещение, 1971. – 157 с.
8. Самарина В. С. Гендер во фразеологии : когнитивно-лингвокультурологический аспект : дис. на соиск. уч. степ. канд. филол. наук: 10.02.19 – теория языка / Варвара Сергеевна Самарина. – Ставрополь, 2010. – 199 с.
9. Сорокіна Л. Є. Гендерні студії : здобутки та перспективи досліджень / Л. Є. Сорокіна // Вісник Житомирського державного університету. – Філологічні науки. – Випуск 51. – 2010 р. – С. 220–223.
10. Чернышова И. И. Фразеология современного немецкого языка / И. И. Чернышова. – М. : Высшая школа, 1970. – 200 с.
11. Janet Holmes. The Handbook of Language and Gender // Janet Holmes, Miriam Meyerhoff. – Oxford : Blackwell Publishing, 2003. – 759 pp.
12. Режим доступу : <http://www.zeit.de/2013/01/index>.